

VOORWOORD

Al tien jaar zie ik als slachtofferadvocaat van dichtbij hoe slachtoffers en nabestaanden moeten vechten voor gerechtigheid, omdat hun rechten vaak worden genegeerd. *Recht voor het slachtoffer* vertelt hun verhalen.

In mijn boek wil ik laten zien wat er echt speelt: hoe slachtoffers soms jarenlang moeten strijden om gehoord te worden, en hoe het systeem hen lang niet altijd de bescherming biedt die ze verdienen.

In veel zaken die ik behandel, hoor ik de rechter spreken over ‘het leed dat het slachtoffer of de nabestaanden is aangedaan’. Maar daarmee wordt het leed niet rechtgezet – het wordt alleen benoemd.

En juist daar gaat het mis: erkenning in woorden is niet genoeg. Er moeten ook daden volgen.

Het strafrecht richt zich te veel op de verdachte en te weinig op de mensen die het hardst geraakt worden door misdrijven. Dat is geen toeval: de kern van het systeem is dat de verdachte centraal staat. Precies daarom móést ik dit boek schrijven.

Wat mij telkens raakt in mijn werk als slachtofferadvocaat, is hoe slachtoffers en nabestaanden voor vrijwel alles moeten strijden. Van iets ogenschijnlijk basaals als hun plek in de rechtszaal tot aan essentiële informatie over het onderzoek naar de toedracht van de dood van een dierbare.

Wist je bijvoorbeeld dat de vervolging van een verdachte

soms pas op gang komt omdat slachtoffers of nabestaanden dit zelf afdwingen door een procedure te starten?

Opvallend genoeg denken veel mensen dat slachtoffers en nabestaanden in Nederland al een volwaardige rol in de rechtszaal hebben – tot ze zelf slachtoffer worden of iemand verliezen. Dan blijkt de werkelijkheid pijnlijk anders.

Dat wordt al zichtbaar in iets ogenschijnlijk eenvoudigs: er is nog steeds geen vaste, eigen plek voor slachtoffers in de rechtszaal. Elke zitting is het afwachten waar de rechter hen neerzet: voorin, achterin of zelfs op de publieke tribune.

Hun positie wordt door de Rechtspraak en het Openbaar Ministerie nog te vaak als bijzaak gezien.

In dit boek geef ik niet alleen mijn kant van het verhaal, maar ook slachtoffers en nabestaanden een stem. Dit is hun strijd. Dit zijn hún verhalen. En het is tijd dat die gehoord worden.

De afgelopen jaren zijn er echt wel stappen gezet – zoals het onbeperkte spreekrecht en de toegenomen aandacht voor slachtoffers – maar laat je niet misleiden: we zijn er echt nog niet.

Met *Recht voor het slachtoffer* wil ik bijdragen aan de verandering die nodig is. Mijn missie is ervoor zorgen dat slachtoffers een centrale plek krijgen in ons rechtssysteem. Een plek waar ze ook écht recht op hebben.

‘Doe wel en zie niet om,’ zei mijn opa altijd. Oftewel: door te doen wat juist is, hoef ik niets te vrezen. Dat geeft me een helder doel. Een levensmotto.

Sébastien Marlon Diekstra

PUBER, PROPPER EN DE KONINKLIJKE MARECHAUSSEE

Op mijn zesde woonde ik ruim een jaar in Frankrijk. De reden van onze tijdelijke verhuizing: het werk van mijn vader. Hij werkte namelijk voor de Wereldgezondheidsorganisatie en het Hoge Commissariaat voor de Vluchtelingen in Genève als Senior Scientist. Samen met mijn ouders en twee oudere broers woonden we daarom net over de grens in Sauverny.

Daar ging ik ook naar school. Dat was aanvankelijk echt de hel. En daar is inderdaad geen woord Frans bij. Dat was voor mij ook precies het probleem: iedereen sprak Frans, niemand Engels en al helemaal geen Nederlands.

Daar zat ik dan als zesjarig jochie. Alleen met rekenen kon ik een beetje meekomen. Het voelde alsof iedereen non-stop een verzonnen taal sprak; één waar alleen ik niks van begreep.

Dat is dan ook precies de reden waarom – ondanks alle kansen die in mijn leven en carrière voorbij zijn gekomen en wellicht nog komen – verhuizen met onze vijf kinderen naar het buitenland voor mij echt een no-go is. Dat overweeg ik niet eens, zelfs niet tijdelijk.

Ondanks deze tijdelijke verhuizing waarin ik uiteindelijk mijn Frans toch goed wist te ontwikkelen – elk nadeel heb z'n voordeel – heb ik verder een overwegend zorgeloze jeugd gehad. Dat veranderde rond mijn vijftiende.

Mijn vader – ook hoogleraar klinische psychologie in Leiden – deed nationaal en internationaal onder andere onderzoek naar de oorzaken en preventie van zelfdoding en werd daar als eerste onderzoeker internationaal voor onderscheiden. Als psycholoog-schrijver was hij zelfs een nationale bekendheid met een eigen tv-programma: *Het Onderste Boven*.

Tijdens mijn puberteit kwam hij ineens onder vuur te liggen. Als wetenschapper werd hij namelijk geheel onverwacht beschuldigd van onzorgvuldig wetenschappelijk handelen. De landelijke media sprongen er bovenop – aangevuurd door enkele collega-hoogleraren – en een tijdlang was mijn vader voorpaginanieuws.

Dat was echt heel intens. Niet alleen voor mijn vader, maar voor het hele gezin. Als ik thuiskwam van school en met de scooter de straat in kwam rijden, zag ik de cameraploegen bij ons over de heg heen hangen. Allemaal in de hoop op een glimp van mijn vader.

Ik deed alsof ik naïef was en vroeg wat ze aan het doen waren, terwijl ik dat natuurlijk allang wist. Dit om erachter te komen wat ze precies wel en niet dachten te weten over mijn vader.

Het was heel heftig om mee te maken, vooral omdat de impact van alle ophef en de gevolgen daarvan mijn vader diep raakten. Hij leek zijn levenslust kwijt te zijn en oogde depressief, voor zover wij dat konden inschatten.

Wij maakten ons grote zorgen of hij het leven überhaupt nog wel zag zitten. Wanneer hij de deur uit ging om zijn hoofd leeg te maken, vroeg mijn moeder geregeld: ‘Bas, wil je even achter hem aan gaan en in de gaten houden of het goed gaat?’ En dan liep ik stilletjes achter mijn eigen vader aan, om hem in de gaten te houden. Hopende dat hij weer veilig thuis zou komen.

Uiteindelijk bleken de beschuldigingen onterecht, is hij gerehabiliteerd, ook als hoogleraar in binnen- en buitenland en bleek dat hij slachtoffer was van jaloerse, vijandige collega's.

Zijn ster was blijkbaar te hoog gerezen. Niettemin heeft hij er een tijdlang een emotionele knauw van gehad. Want in zekere zin was het kwaad al geschied, zijn naam was een tijdlang besmet en schade toegebracht.

Met mijn ouders, met wie ik altijd close ben geweest, heb ik het nog weleens over deze heftige periode. Het blijft moeilijk te bevatten hoe intens die tijd voor ons allemaal is geweest, maar gelukkig zijn we er met z'n allen doorheen gekomen en is de band tussen ons alleen maar sterker geworden.

Het zorgt er bijvoorbeeld voor dat ik mijn eigen struggles makkelijk met mijn ouders bespreek, zoals in de periode dat het slecht ging op school en ik geen idee had welke studie het beste bij me zou passen.

Buitenshuis heb ik de onterechte beschuldigingen aan het adres van mijn vader een aantal keer kort in interviews aangestipt. Vaak probeerden journalisten dan de link te maken tussen die heftige ervaring en wat ik nu doe, mijn werk als slachtofferadvocaat, om te kijken of daar een verbinding tussen is.

Zou het misschien zo kunnen zijn dat ik me nu met hart en ziel inzet voor slachtoffers, omdat ik vroeger met eigen ogen heb gezien wat een traumatische ervaring met een slachtoffer kan doen? Maar die link heb ik zelf nooit echt gelegd.

Wat ik wel zeker weet, is dat ik in die periode mijn schoolcarrière heb verkloot. Ik begon op het gymnasium, ging vrij snel naar het VWO en heb uiteindelijk via het volwassenenonderwijs met staatsexamens geprobeerd toch nog een diploma te halen. Ik had alleen totaal geen motivatie en focus. Het was een periode waarin ik me heb verzet tegen van alles om me heen. Niet alleen mijn ouders. Laten we zeggen dat ik niet de makkelijkste was. Ik was vaker niet dan wel op school, vandaar dat staats-examen zonder diploma.

Met vrienden ging ik drie, vier keer per week stappen. In die tijd kon dat op je zestiende makkelijk. Er werd geen ID-kaart

gevraagd als je drank bestelde, en je kon nog gewoon sigaretten kopen.

Een biertje kostte vaak zo rond een gulden, dus financieel was het ook haalbaar. Kortom: er was in die tijd weinig rem, en als ik nu terugkijk, ben ik toch wel blij dat ik toen zo mijn eigen weg kon gaan. Ik zie genoeg veertigers en vijftigers met een midlifecrisis en denk dan: dit is duidelijk niet jouw tweede jeugd, dit is de eerste keer dat jij je echt vrij voelt.

Niet lang na mijn zestiende verjaardag heb ik die vrijheid ook in Spanje ervaren. Een zomer lang werkte ik als propper voor discoteca Don Juan in Malgrat de Mar. Mijn ouders vonden dat toen prima, het was ook in de periode dat mijn vader onder vuur lag.

Uiteraard belde ik mijn ouders regelmatig even om te laten weten dat ik het alleen prima redde. En ik had een Nokia 3110 en een abonnement met SMS. Dat was toen redelijk bijzonder. Mijn moeder is ook een keer langs geweest om te kijken of het wel echt goed met mij ging.

Wat ook meehielp: ik was niet hun eerste kind. Mijn twee broers zijn ongeveer vijf en zeven jaar ouder en zoals vaak gebeurt, kreeg ik als jongste meer vrijheid.

Dat zie ik nu ook bij ons thuis, bij de eerste zaten we erbovenop, en nummer vijf heeft alle vrijheid. Al zit hij nog niet eens op de basisschool, en gaat hij nog lang niet in zijn eentje naar de discotheek, laat staan naar Spanje.

Maar eerlijk is eerlijk: de tijden en regels zijn veranderd. Dus ook al zou hij het willen, op zijn zestiende naar Spanje vliegen en daar in een discotheek werken wordt lastig.

Het grappige is dat in mijn tijd als propper het zaadje was geplant voor mijn verdere loopbaan. Niet dat het hoge zon, strand en zuip-gehalte zo inspirerend was, maar het werk op straat wel. En dan vooral het werk van de Guardia Civil, de

Spaanse variant van onze Koninklijke Marechaussee.

Als propper ging ik rond een uur of negen 's avonds de straat op. Om twee uur 's nachts sloten de deuren, dus dan feestten wij ook met de mensen die wij naar binnen hadden gepraat.

In die tussenuurtjes keek ik regelmatig mijn ogen uit op straat. En niet alleen vanwege al die feestende jongeren, maar vooral vanwege een zichtbaar onbevreesde vent die daar rondliep in zijn glanzende broek, witte overhemd en dunne jasje waarmee hij zijn dienstwapen en legitimatie verborg.

Hij liep vaak rond op de boulevard en we maakten regelmatig een praatje. Zijn werk vond ik mateloos interessant. Er hoefde maar iets mis te gaan, of hij sprong er al tussen. Hij leek er altijd te zijn als het erop aankwam.

Deze man rook het gevaar, wist als geen ander de boel te sussen en vooral mensen te helpen. Iemand die er staat als je hem nodig hebt, die alles doet voor de veiligheid op straat. Door hem voelde ik me ook sterker daar, terwijl: wat was ik nou eigenlijk? Een jong pikkie van nog geen achttien tussen dronken en vaak oudere en grotere toeristen.

Ook al ging het op school voor geen meter, ik wist dankzij deze waardevolle tussenfase wél wat voor werk ik wilde doen. Thuis had ik ook veel contact met wijkagent Sam in Leiden. Die kwam vaak even een praatje maken als wij in de buurt rondhingen. Wat hij deed vond ik bijster interessant. Ik spiegelde me aan hem en voelde me daardoor steeds meer geroepen om een politieel beroep te kiezen.

Eerder was ik op school mijn focus volledig kwijt geweest, nu wist ik: ik heb al voldoende aan een mavo-diploma om bij de politie en marechaussee te solliciteren. Met dat doel voor ogen ging ik als een speer.

En na veel gesprekken met mijn ouders (in het bijzonder mijn vader die ik op belangrijke werkmomenten nog altijd bel om even te sparren) koos ik voor de marechaussee.

Voor mijn militaire opleiding werd ik ingedeeld in de winter van 2000, het was toen héél koud. Als je een militair bent of kent die een winteropleiding heeft gevolgd, dan weet je hoe zwaar die kunnen zijn. Helemaal als de winters verrekte koud zijn.

Geloof mij maar, na de eerste tien dagen bivak buiten krijgt afzien spontaan een nieuwe betekenis. Had ik net bibberend vier uur een gat gegraven, kwam de wachtmeester kijken: ‘Gooi maar weer dicht, we gaan ergens anders graven!’ Het was de eerste keer in mijn leven dat ik aan de lopende band met te-leurstellingen en tegenslagen te maken kreeg.

Terugkijkend was het niet alleen fysiek heel zwaar, maar ook echt een openbaring. Hardlopen met een zware balk op mijn schouder: de eerste meters piepte ik, maar na zes weken genoot ik ervan. Ja, echt! Als ik niet uitgedaagd werd en als het niet heftig was, dan begon ik het langzaam te missen.

Maandenlang werkte ik naar het eindpunt: marcheren, trainen, rennen, vliegen. Elke keer marcheer je naar de poort, en denk je: eindelijk, we zijn er, we gaan terug naar de kazerne. En dan net voor de poort is het ‘rechts uit de flank’, en je draait weer om. Daardoor verwierf ik in ieder geval één zekerheid: niets is zeker. Het zou zeker nog minimaal een halve dag duren voor we weer bij de kazerne in de buurt waren.

PATROUILLE MET PATRICK

Samen met mijn patrouillemaatje Patrick rijd ik op de Mauritsweg, richting de West-Kruiskade. Het is na middernacht, onze nachtdienst is pas een paar uur jong. Wanneer de auto's voor ons stoppen, rem ik ook en sluit achteraan in de rij aan. Het is druk op straat. Niet gek voor een vrijdagnacht.

Ik ben begin twintig, zat vlak hiervoor nog een jaar intern voor mijn opleiding bij de Koninklijke Marechaussee en woon nog thuis. Als ik geen dienst had gehad, was ik waarschijnlijk zelf de stad in gegaan.

Al is stappen wel anders dan vroeger. Sinds ik als marechaussee werkzaam ben in Rotterdam en omstreken, weet ik namelijk pas welke plekken ik beter kan vermijden.

Waar ik eerder nog enigszins naïef van de ene uitgaansgelegenheid naar de volgende bar liep of rechtstreeks naar huis ging, vermijd ik nu in mijn vrije tijd bepaalde delen van de stad waar het bijna elk weekend raak is. Opstootjes, vechtpartijen, overvallen. Dit is zo'n plek. De sfeer voelt grimmig.

Ons gestreepte marechausseevoertuig met blauwe lampen op het dak valt op, dus ik kijk niet gek op als er een grote man op onze auto af rent.

'Ik ben gestoken!' roept hij paniekerig, terwijl hij zijn hand op zijn rechterborst drukt. De straatverlichting schijnt op zijn shirt, dat onder het bloed zit.

'Het gaat helemaal los daar!' roept hij, terwijl hij met zijn

andere hand wijst naar de mensenmassa voor een uitgaansgelegenheid. Terwijl ik snel onze dienstwagen aan de kant zet, lichten we de meldkamer in over het steekincident en de massale vechtpartij die wij in de verte zien.

We vragen om extra eenheden en een ambulance voor de gewonde man. De man loopt na zijn mededeling weer richting de mensenmassa. Wij stappen uit en trekken onze zware veiligheidsvesten aan, scherfvesten worden deze ook genoemd, vooral vanwege de wetenschap dat er iemand met een mes zou rondlopen.

Samen met Patrick loop ik voorzichtig op de groeiende groep vechtersbazen af. Van alle kanten komen beveiligers aangerend die de boel proberen te sussen. Zonder succes. In de verte hoor ik meerdere sirenes die steeds dichterbij komen. Niet veel later kleurt de straat blauw door de zwaailichten van onze politiecollega's.

We zijn inmiddels op een paar meter van de massale vechtpartij op het Schouwburgplein wanneer meerdere mannen vlak voor ons met elkaar op de vuist gaan. We kijken eerst goed rond – zien we ergens nog iemand met een mes?

Zodra er een aantal politiecollega's aan komt rennen, grijpen we een van de mannen die betrokken was bij de vechtpartij en houden hem aan. We slaan met enige moeite de handboeien bij hem om en lopen met hem terug naar de auto.

Terwijl we teruglopen, escaleert de situatie. We zien meerdere agenten hun lange wapenstok trekken. De grimmige sfeer blijft niet langer intern – ineens keert de menigte zich massaal tegen onze collega's in het blauw. Vlak naast ons zie ik een agent die door een man of twintig in het nauw wordt gedreven. Nog een paar meter, en hij staat letterlijk met zijn rug tegen de muur.

'Hij heeft hulp nodig, ik ga erop af!' roep ik naar Patrick, die met onze geboeide arrestant bij de auto staat.

'Ik ga mee!' roept Patrick terug. Ik knik. Die arrestant wacht maar even. Deze collega is in gevaar. Dat gaat voor.

Schreeuwend en zwaaiend met onze wapenstokken proberen we de relschoppers op afstand te houden. We hebben maar één doel: onze collega ontzetten.

Stel dat hij op de grond valt, moet ik dan mijn vuurwapen trekken? En dan? Dat is natuurlijk niet zonder risico. Ik ren door. Het lukt me om ongedeerd bij de agent te komen.

We kunnen de groep enigszins op afstand houden door hard te schreeuwen en af en toe uit te halen met de wapenstok. Maar de menigte lijkt alleen maar groter en agressiever te worden.

In gedachten ga ik razendsnel onze opties langs. Wegrennen lijkt geen optie. Dan moeten we ook dwars door de groep heen. Té gevaarlijk. Helemaal omdat de kans bestaat dat er iemand met een mes tussen zit. Tegelijk ben ik me in elke seconde pijnlijk bewust van het feit dat ik mijn wapenstok mogelijk moet laten vallen om mijn dienstwapen, een Glock 17-pistool, te trekken, mocht de situatie plots zo ernstig escaleren dat een direct levensgevaar dreigt.

De situatie voelt alsof hij uren duurt. Ik zie Patrick niet meer. En de agent en ik staan tegen elkaar aan. Ik vermoed dat hij hetzelfde voelt als ik: als er niet snel iets gebeurt, gaat dit helemaal fout. Wat nu?!

Ineens hoor ik het geklepper van paardenhoeven op de straat. Twee politiepaarden stormen recht op ons af. Met hun paarden en lange wapenstokken maaien de ruiters te paard een deel van de agressievelingen omver.

Wat een bizarre ervaring, maar één ding weet ik nu zeker: we gaan hier uitkomen. Met de paarden aan onze zijde ren ik samen met de politiecollega weg uit de gewelddadige menigte. Dan zie ik Patrick weer lopen. Ook ongedeerd gelukkig.

Eenmaal terug bij onze dienstwagen is de arrestant weg. Patrick pakt zijn handboeien van de grond.

‘Moet je nou kijken?!’ De polsen van die arrestant waren zo

smal dat we de boeien al met moeite strak kregen. Hij heeft zich er dus gewoon uit weten te wurmen.

‘Mazzelaar!’

Zo snel als de vlam in de pan sloeg, zo snel keert de rust weer terug rond het plein. Dat alles dankzij de overmacht aan politie en het feit dat meerdere mensen worden aangehouden. De rest is gevlucht.

We stappen in onze auto en rijden naar het hoofdbureau van politie aan het Doelwater om te debriefen. Wat is er precies gebeurd? Wat had er anders gekund? Hoe gaat het met iedereen?

De man die gestoken was en ons om hulp vroeg, blijkt een uitsmijter te zijn. Hij had een grote groep geweigerd, die vervolgens agressief werd. Andere beveiligers kwamen erbij om de boel te sussen, maar daar hadden de relschoppers duidelijk geen zin in. Toen ging het helemaal mis.

Totdat de politieruiters met hun paarden door de menigte stormden, de hondenbrigade ter plaatse kwam, en het hele plein blauw kleurde.

Een deel van de relschoppers blijkt te zijn aangehouden. Het merendeel – waaronder die van ons – is helaas gevlucht.

De dagen erna kan ik aan maar één ding denken: wat had ik beter kunnen doen? Wat had ik anders moeten doen?